

NAGYPIRIT

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	3
2. Nagypirit bemutatása	5
<i>A település története, általános településkép, településkarakter</i>	
3. Örökségünk	7
<i>A településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők</i>	
4. Építészeti útmutató	10
<i>Magasság</i>	
<i>Tetőhajlásszög</i>	
<i>Tetőforma</i>	
<i>Telepítés</i>	
<i>Színek</i>	
<i>Terepalakítás</i>	
<i>Kerítések</i>	
<i>Kertek</i>	
<i>Erkélyek, tornácok</i>	
<i>Ajtók, ablakok</i>	
<i>Homlokzatképzésre</i>	
5. Mai példák	23
6. Utcák, terek	25
7. Hirdetések, reklámtáblák	26
8. Impresszum	27

BEVEZETÉS

1

Nagy örömünkre szolgált, hogy megalkothattuk Nagypirit településképi arculati kézikönyvét. A kiadványon keresztül szeretnénk bemutatni a település gazdag történelmét, természeti-, és igen sokszínű épített értékét. Célunk, hogy minél szélesebb körben megismerjék az emberek a közösséget, így a kiadványt nem csak a helyi lakosoknak, de a település után érdeklődőknek is a jó szívvel ajánljuk. Az épített értékekben bővelkedő települések arculatát kiváltképp fontos megőrizni.

Építészeti ajánlásainkat részletesen kidolgoztuk, azokat közérthető módon írtuk le, illetve fényképekkel és ábrákkal szemléltettük. A lakóházak homlokzata, vakolata, tetőformája ideális esetben egységet alkotnak.

A formájukkal eltérő lakóépületek kilépve az egységből, torzítyják az utcaképet. Ezért a kifejezetten kerülendő építőanyagokat, kivitelezési formákat is összegyűjtöttük és egyszerű ábrákon bemutattuk. Reméljük, hogy a közösen alkotott szabályaink, a hagyománytudatos építészet mentén, hozzájárulnak Nagypirit fejlődéséhez.

Fontos kiemelni, hogy a kézikönyv nem tekinthető lezártnak, hanem egy folyamatosan bővülő, szemléletformáló kiadvány.

NAGYPIRIT BEMUTATÁSA

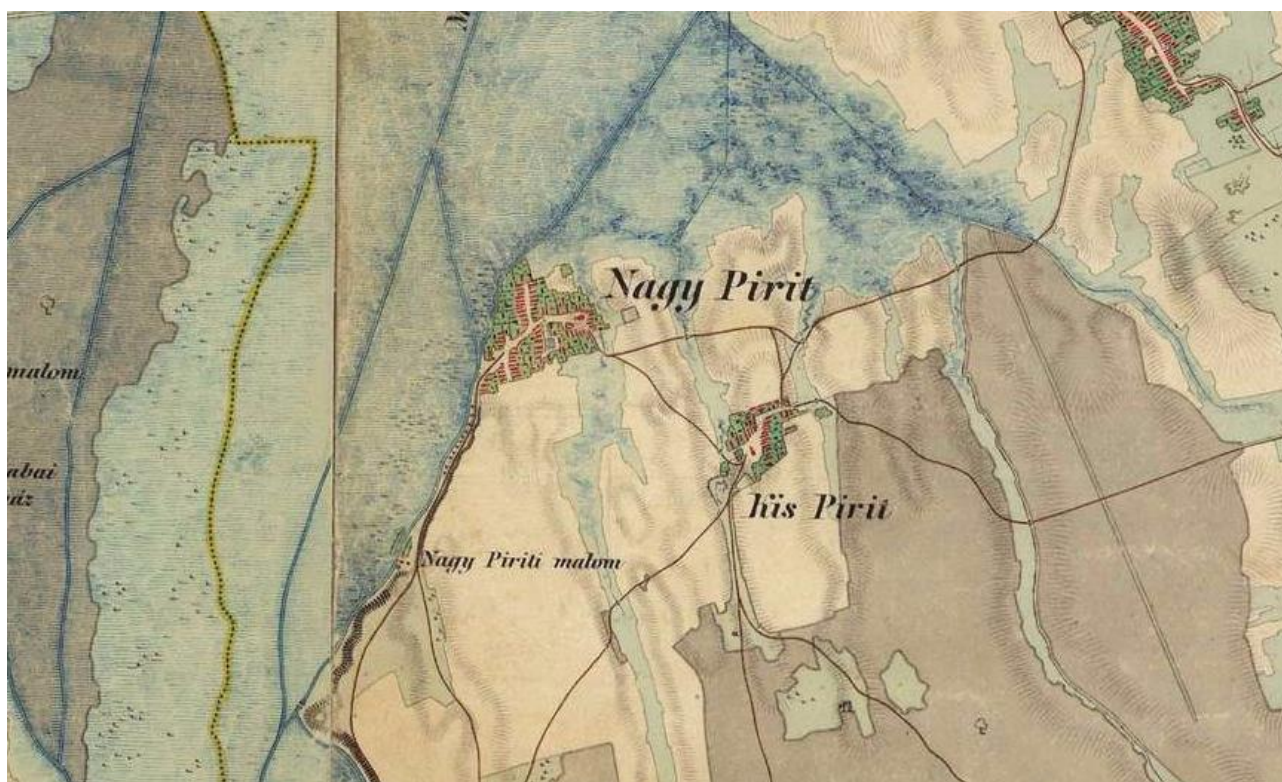
2

Nagypirit község Veszprém megyében, a Devecseri járásban található. Veszprém megye nyugati részén, Vas megye szomszédságában fekszik. Szomszédos települései a tőle keletre elhelyezkedő Kispirit, illetve délnyugatra Boba. A falu távol esik a fontosabb közlekedési utaktól, a Bobát Csöglével összekötő, Kispiritet is érintő mellékút halad át rajta.

A legközelebbi vasútállomás Bobán, 4 km-re található. A község a Marcal folyó mellett, az ártérből néhány méterrel kiemelkedő partszegélyre települt. Kelet és észak felől a Marcal széles völgye határolja. A vizes területek egy része fokozatosan művelésre került, más része országos jellegű védett természetvédelmi terület és védett láp.

1. térkép Az első katonai felmérés (1763-1787)

2. térkép A második katonai felmérés (1806-1869)

Az 1950-es években még 700-nál többen éltek a településen, de az elvándorlásnak köszönhetően a népességszáma igen lecsökkent. A Marcal- völgyében található település lakossága a 2015-ös adatok alapján 250 fő.

A település első említése 1372-ből származik, ekkor Pered néven szerepelt. Az eredetileg egységes Pirit a középkorban két részre szakadt, az egytelkes nemesek által lakott rész kapta később az Egyházas- vagy Nagypirit nevet. Ezzel ellentétben más források azt említik, hogy a XVII. században tekintélyes számú, házzal rendelkező, és ház nélküli zsellér is lakott a faluban. Református templomát 1796-ban építették, míg tornya 1802-ben készült el hozzá.

ÖRÖKSÉGÜNK

3

Veszprém megye építészeti örökségére jellemző, hogy falvai csak néhány utcával rendelkeztek. A domborzati viszonyok, folyók nagyban befolyásolták a falvak településszerkezetét. Az apró falvakat elkerülték a nagyobb átalakítások, így megőrizték népies építészetüket. Bár az elmúlt 60 év több település építészetében a hagyomány elhagyásával, az építőkedv szertelen kifejezésformáival telt. A szocialista, mintatervek alapján készült lakóházak is jelentősen formálták a településképet. A Veszprém megyei apró falvas hálózat viszont őrzi az egykori településképet. A települések lakóházai mellett szinte minden településen megtalálhatók a templomok, jó néhány műemléki védelem alatt áll. A falu településszerkezetét ezeréves fejlődés formálta, alakította. A XX. századra ésszerű okok miatt a keskeny, hosszú telekrendszer jött létre, amelyről csupán a szerek, szegek, tanyák és középbirtokosok telkei tértek el. És nincs két egyforma falu, minden falu, táji, építészeti és lakosainak viselkedésformáival egyenként is kifejezett egyéniség. Nagypirit és a megye legrégebben fennmaradt lakóházai a hagyományos parasztházak. A lakóházakat igen változatos megjelenési formában láthatjuk. A népies elemeket felvonultató épületek jellemzően nyeregtetővel, illetve csonka kontyutetővel épültek. Az oromzatot néhol egyszerű párkány díszíti, másutt domborművek is láthatók rajta. A nyeregtetőű parasztházak oromzatán füstlyukas nyílás látható, illetve az oromzat szegélyei gyakran színezettek. A jellemzően cseréppel fedett épületek többnyire 2, vagy 3 ablakkal néznek az utcára. A tornáckialakítás is igen változatos, többnyire falazott oszlopos tornácokat láthatunk, ugyanakkor gyakori a tornác elhagyásával épült parasztházak jelenléte is. A paraszti porta szerves részét képezték a gazdasági épületek, ólak, illetve tárolók. Ezek a parasztház folytatásaként épültek, illetve az udvar hátsó és oldalsó részében álltak. A melléképületek a szocialista kollektivizálás idején kerültek háttérbe, a termelőszövetkezetek megjelenésével értelmüket veszítették. Nagy részük az enyészetté vált, vagy lebontották. Ugyanakkor néhol a mai napig állnak, ezek magas építészeti értéket képviselnek. Az olyan településeken, mint Nagypirit, ahol még létezik a hagyományos épületek kisebb-nagyobb együttese, mindenképpen érdemes a hagyománytisztelő építkezés, felújítás szorgalmazása.

Épített értékei

A községre a fésűs beépítés jellemző, a települést nyugatról a Veszprémi-csatorna, keletről mezőgazdasági övezetek határolják.

Református templom

A községre a fésűs beépítés jellemző, a települést nyugatról a Veszprémi-csatorna, keletről mezőgazdasági övezetek határolják.

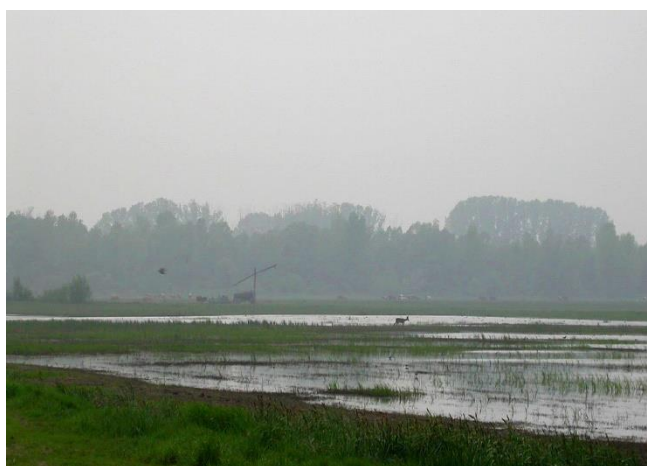

Emlékmű

A templom előkertjében található az I. világháborúban elesett katonák emlékműve. Neveik fekete márványba vésettek. A tetején lévő gömbbe egy kibontott szárnyú madár kapaszkodik.

Természeti értékei

Nagypirit a forgalmas közutaktól távol lévő, tiszta levegőjű község, amely gondozott közterületekkel rendelkezik. A Somló és a Ság között helyezkedik el, valahol félúton. A horgászok szerelmesei találhatnak itt egy 4,6 ha felületű horgásztó együttest, amely amurral, ponttyal, illetve keszeggel van telepítve. A területet Natura 2000-es védettségű lápon áthaladó földúton lehet megközelíteni.

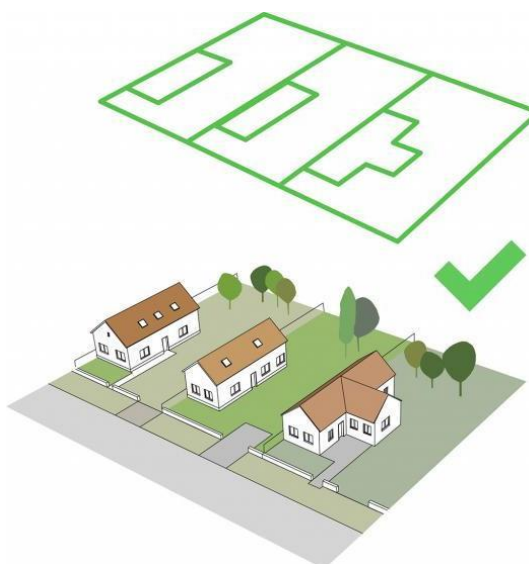
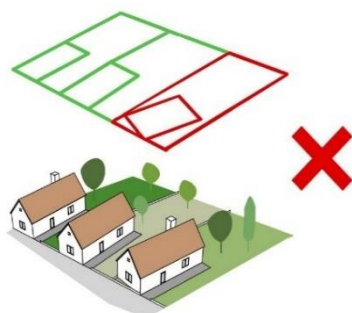
ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ, AJÁNLÁSOK

TELEPÍTÉS

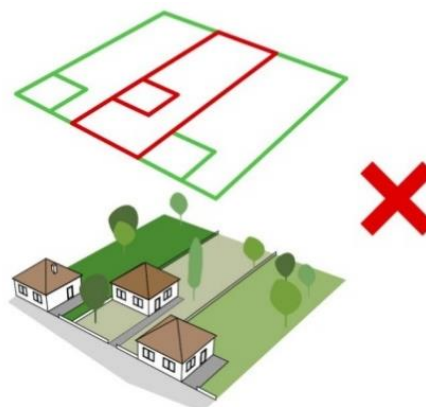
Nagypirit telkeire az oldalhatáros beépítés jellemző, ahol az épületek tengelyei vegyesen merőlegesek és párhuzamosak az utcákkal. Vannak előkertes és utcavonalra húzott házak is a településen.

Új épületek elhelyezésekor célszerű a szomszédos épületekhez igazodni.

Nem tanácsos a látható tengelyektől elforgatni az új épületeket, illetve azokat a kialakult építési vonaltól hátrább húzni.

Az alább látható fényképen Nagypirit vegyesen álló lakóépületei láthatók.

TETŐHAJLÁSSZÖG

Tanácsos a meglévő házakon álló tetőkhöz hasonló tetőhajlásszöggel kialakítani az újonnan beilleszteni kívánt tetőket. A településen 35-45 fok közötti dőlésű magastetők vannak, amiktől nem tanácsos eltérni. A magas vagy kis hajlásszögű tetővel épülő házak nem illeszkednének környezetükbe.

MAGASSÁG

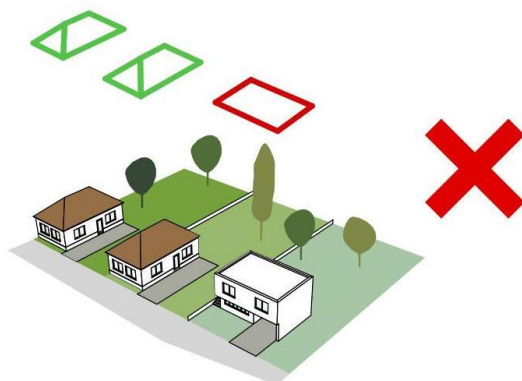
Nagypiriten az utcaképek karakterének megtartása érdekében fontos, hogy a jelenlegi szövetbe beilleszteni kívánt épületek hasonló építménymagassággal rendelkezzenek, mint a szomszédos házak. Nagypiriten egy szintes épületek vannak, melyektől eltérni nem ajánlott.

A képen megfelelő tetődőlésszögű, közel azonos magas földszintes épületek láthatók Nagypiritről.

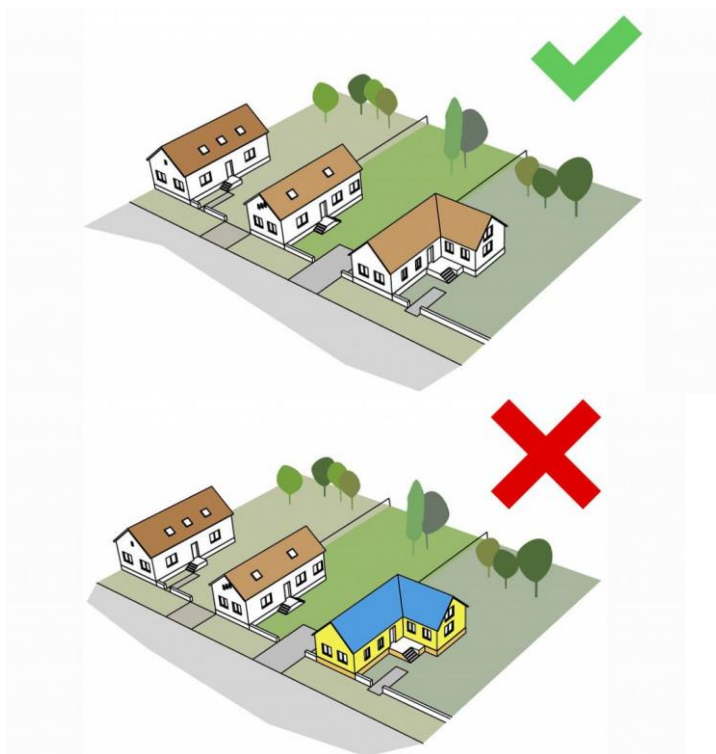
TETŐFORMA

Nagypiriten a tetőformák általában egyszerű nyeregtetők, kontyvetők vagy csonka kontyvetők. A felsorolt tetőformákkal megépült házak mellé nem javasolt bonyolult tetőt vagy lapostetőt megvalósítani, javasolt az új építés közelében lévő tetőket mintául venni és azokhoz igazodni.

A képen látható Nagypiriten álló épületek két jellemző tetőtípust mutatnak, a nyeregtetőt és a kontyvetőt.

SZÍNEK

A hagyományos falusi házak színvilága közel megegyező: a falak világos paszellszínűek vagy fehérek, a nyílászárók sötét barnára vagy zöldre festettek, a tetők vöröses árnyalatúak, a kerítések és lábazatok az épülettel harmonizáló színnel ellátottak. Új épületek és felújítások alkalmával javasolt a népi mesterek által használt eszközöket alkalmazni.

Egységes utcakép érdekében kerülendő az élénk színek használata, a túldíszítettség és a településhez nem illő anyagok használata.

A fotók javasolt példákat szemléltet az épületek színezéséhez. *(A jobb oldali kép nem a településen készült.)*

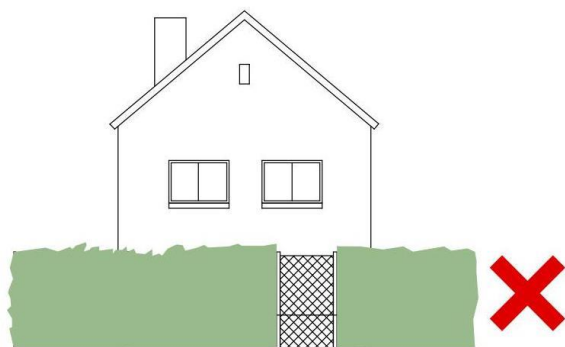
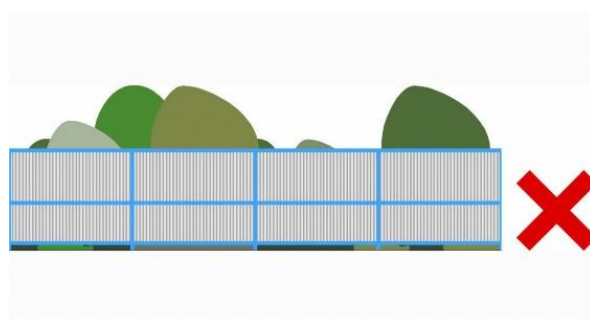
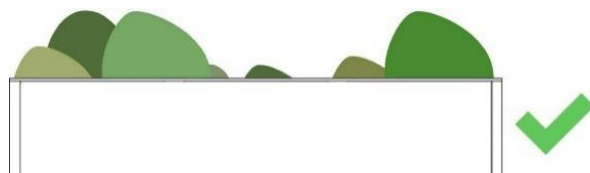

KERÍTÉS

Fontos az utcákat és az ingatlanokat elválasztó kerítések egységes képe. Hasonló kerítés kialakítások az utcaképre pozitív hatással vannak.

Nagypiriten az áttört és tömör kerítések is jellemzők. A tömör kerítéseket ajánlott az épülettel megegyező vakolattal ellátni, míg az áttört fa vagy fém kerítéseket a házakkal harmonizáló színűre festeni.

Kisebb településeken kerülendő a paneles kerítés használata és a sövény sem ajánlott.

A kép Nagypiriten álló kerítésre mutat példát.

KERÍTÉSEK

A vegyes beépítésű településen ajánlott a szomszédos ingatlanoknál használt stílusban megvalósítani az újonnan épülő kerítést. Az áttört kerítések készülhetnek fából vagy fémből, tömör lábazattal vagy pilléres megerősítéssel is kialakíthatók, ezeknél a kerítésekkel megegyező kapukialakítás célszerű. A falazott tömör kerítéseket javasolt vakolattal ellátni és azoknál a tömör fém vagy fa kapuk használata tanácsos.

Dróthálós kerítéseket nem javasolt belátást gátló anyaggal bevonni.

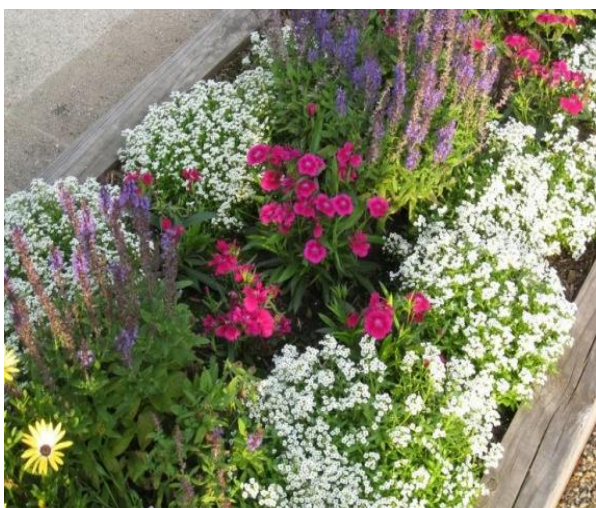

Falusias településeknél kerülendő az előregyártott betonelemes kerítés és a túldíszített kerítés használata.

KERTEK

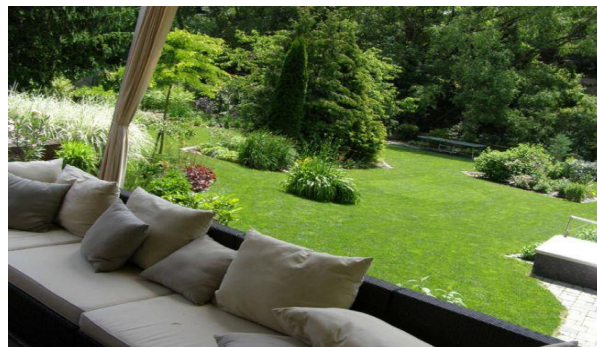
Településképi szempontból fontos, hogyan alakítjuk ki és gondozzuk zöldfelületeinket. A szabadabb utcaszerkezet, áttört kerítések következtében a zöldfelület szövetszerűbb kialakítású, a kerítésen belül kialakított előkerti részek együtt élnek az utcával. Egy-egy szépen megformált kertrészlet az egész utcaképet befolyásolja. A képek nem a településen készültek.

Pihenőkert, udvar

A településeken a hátsó területeket több évszázadon át megművelték, így biztosítva a helyben élők megélhetését. Ma is több helyen találunk gyümölcsöst vagy konyhakertet. A XXI. században már vidéken is némileg átalakult az élet: az ember vágyik a pihenésre, melyet leggyakrabban saját kertjében kaphat meg. Ebben segíthet, ha a lakókörnyezetünket igényesen formáljuk. Egy szép pihenőkert a ház mögött, kerti tűzhellyel az életminőségünket javítja.

ANYAGHASZNÁLAT

Javasolt tetőfedéshez a cserép és a természetes pala.

Kerülendő a hullámpala és fémlemez fedés.

Kültéri járda és gépkocsibeállóknál javasolt a térkő használata.

Telken belüli burkolt felületek kiképzésekor kerülendő az aszfalt és beton.

AJTÓK, ABLAKOK, KAPUK

A hagyományos építészet szerint a sötét barna vagy sötét zöld fa nyílászárók használata tanácsos kisebb településeken. Az ablakok árnyékolása zsalugáterrel megoldható, kerülendő a műanyag redőnytokos ablakok használata. Az ajtók az ablakokkal megegyező színben, tömören készíthetők. *(Nem minden kép a településen készült.)*

A kerítések vonalában álló kapukat a kerítéssel megegyezően, illetve azzal harmonizáló módon javasolt megvalósítani.

RÉSZLETEK

Nagypiriten néhány épület képviseli a népi hagyományokat, melyeknél az oromfal csipkefallal (lépcsőzetesen rakott téglákkal) zárul, az oromfalon szimmetrikusan füstlyukak vannak, illetve az utcai homlokzatok szimmetrikusan homlokzatzakolattal díszítettek. (Nem minden kép a településen készült.)

HOMLOKZATKÉPZÉS

Nagypirit épületeinek utcai homlokzatai változók. Vannak csonka kontyos, vagy konyolt tetős homlokzatok. Vannak hagyományos, oromfalas, párkánnal díszített, nyeregtetős kilakítású épületek. Az épületek hosszanti is rövidebb oldalai is fordulnak az utcák irányába. Minden esetben javasolt a hagyományos szín és formavilág lekövetése új épület építése és meglévő épület felújítása során.

MAI PÉLDÁK

Újonnan épülő épületeknél javasolt a népi építészetben megfigyelhető formavilágot, anyaghasználatot és színvilágot használni. Tervezéskor nem szabad megfeledkezni a falu arculatához illő díszítettségről és arányokról. Fontos, hogy karakterhű megoldások szülessenek, hogy a kisebb települések továbbörökíthessék hagyományait. Nagypiriten található jó kezdeményezések, melyeknél a fehér falak és a hosszanti elrendezésű fa ablakok felhasználásra kerültek.

Népi építészeti karaktert hordozó épületek felújítása

Hagományos parasztházak felújításakor fontos az eredeti anyaghasználat megtartása és a településre jellemző részletképzések restaurálása. Kerülendő az utcai homlokzatokon a meglévő nyílások befalazása, vagy megnagyobbítása, így megőrzésre kerülhetnek a nép építészeti értékek. Nagypiritre alkalmazható felújított épületekre láthatók itt példák, melyek nem a településen készültek.

UTCÁK, TEREK

6

A települést széles utcák, nagy zöldsávok jellemzik. Az utcákon megfigyelhetők díszítő tárgyak is, melyek kellemesebbé teszik a mindennapi életet.

HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK

7

Reklámfelületek kialakításához javasolt a fa táblák és vas
cégérek elhelyezése.

Nagypiriten kerülendők a fényreklámok, molinók és
óriásplakátok használata, melyek nem illeszkednek a
település karakteréhez.

IMPRESSZUM

NAGYPIRIT KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

Nagypirit e-mail címe: hivatal@nagypirit.hu
Nagypirit postai címe: 8496, Nagypirit, Kossuth u. 42
Telefon: +36 88 502-400
Polgármester: Burján Ernő

Főpítész: Farkas István
Főépítész e-mail címe: nagypirit@foepitesz.com

SZERKESZTETTE: Farkas István, Németh István, Bujáki Bence
SZÖVEG: Németh István, Kovács Krisztián
FOTÓ: Farkas István, Németh István
ÁBRÁK: Lechner Nonprofit Kft.
GRAFIKAI TERVEZÉS: Farkas István, Kőrösi Emese Edit

Nagypirit, 2017. december 08.

A kézikönyvben szereplő fotók nem kizárólag a településen készültek!

Az építészeti útmutató, a mai példák és a reklámhordozókkal kapcsolatos témakörökben szereplő javaslatok között, máshol készült fényképeket is beillesztettünk saját adatbázisunkból, hogy olyan mintákat tudjunk bemutatni, amelyek a település arculatát, karakterét kedvező irányba módosíthatják.

A kézikönyvben kerülendő példaként szereplő képek nem a településen készültek.